

Walter Benjamin, un pensador vigent

Aquest juliol farà 125 anys del naixement de Walter Benjamin. La seva obra continua motivant relectures des del punt de vista narratiu i assagístic. Entre les últimes novetats destaquen les aproximacions de Lluís Montull, Bashkim Shehu, Enric Umbert i Jordi Carrió

a
llegim

46-47

● Entrevista a Paula Hawkins: després de 'La noia del tren' publica 'Sota l'aigua' ● Arriben els relats de l'enigmàtic Bandi

48-49

● Josep Ramon Bach, un poeta en plena forma ● Els dietaris de Francisco Candel, gran testimoni d'una època

◆◆◆◆◆ **Jordi Nopca**

“**L**a filosofia de Walter Benjamin es caracteritza per defugir la sistematicitat que ha predominat històricament en bona part del pensament filosòfic i també en el científic. Per aquest motiu és capaç de tractar la mateixa qüestió des de diferents angles, fixant-se en detalls extrems que passen desapercibuts en anàlisis més interessades en panoràmiques generals”. Són paraules de Lluís Montull, autor de l'assaig *Walter Benjamin. Els límits de la democràcia* (Galàxia Gutenberg), on pren com a punt de partida “les crítiques de l'autor a la violència amb la intenció de repensar les fronteres de la democràcia actual”.

Una bona manera de repassar algunes de les fites creatives i vitals del pensador alemany és la novel·la *L'últim passatge de Walter Benjamin*, el debut en la ficció d'Enric Umbert que acaba de publicar Edicions 62 i del qual Jordi Cadena prepara una pel·lícula. “Quan vaig llegir *Calle de sentido único*, un llibre de pensaments, narracions i aforismes, vaig quedar atrapat com una aranya en la seva manera de mirar el món”, reconeix. Umbert va anar descobrint alguns dels títols emblemàtics d'aquell home que en un fragment de la novel·la nega ser un filòsof i es defineix com a “pensador” perquè és “una persona que tot el dia pensa”. Nascut el 1892 a Berlín, Benjamin “va recollir en una obra diversa i prolífica part de

“LA IDEA FRAGMENTÀRIA DE L'ESCRITURA DE BENJAMIN ÉS FONAMENTAL”, EXPLICA L'EDITOR FERNANDO GUERRERO

“LA HISTÒRIA ÉS UN MONSTRE QUE HO DESTRUEIX I HO ARRASA TOT”: BASHKIM SHEHU RECORDA L'ANGELUS NOVUS DE BENJAMIN

l'idealisme alemany, però també la influència marxista i el misticisme jueu”, resumeix Fernando Guerrero, editor d'Abadam, que publica la versió castellana de l'obra completa. En vida, Benjamin va publicar una ínfima part de la seva producció: seria a partir de l'edició alemanya de Suhrkamp, publicada entre 1972 i 1999, i de les traduccions paral·leles, que la consideració del seu pensament creixeria internacionalment. Entre la seva extensa bibliografia hi ha llibres com *El concepte de crítica de arte en el Romanticismo alemán*, *L'obra d'art a l'època de la seva reproductibilitat tècnica*, *El origen del 'Trauerspiel' alemán*, l'inacabat *Libro de los pasajes*, *Tesis sobre la filosofía de la historia* i assajos sobre l'obra de Goethe, Baudelaire, Proust, Kafka i Leskov, entre d'altres. “La idea fragmentària de la seva escriptura és fonamental –afegeix Guerrero–. La realitat s'acaba assemblant més a aquestes peces inconnexes que a un únic discurs. Llegint Benjamin, part de la meravella es troba en el que no diu i insinua”.

Última estació, Portbou

Enric Umbert s'ha centrat en els dies finals de Walter Benjamin. El seu llarg exili havia començat el 1933, quan va haver de deixar Alemanya després de l'ascens d'Adolf Hitler al poder. L'estada de set anys a París es va acabar amb l'ocupació nazi de la capital francesa. Benjamin pretenia embarcar-se cap als Estats Units des de Lisboa, però quan va traves-

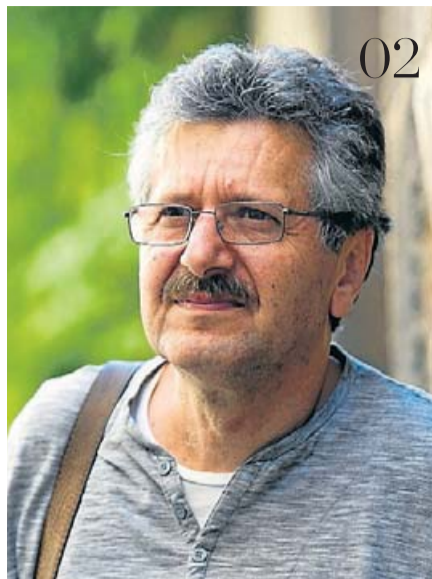

sar la frontera franco-espanyola va quedar atrapat a Portbou, on el 26 de setembre de 1940 va ser trobat mort a l'habitació de l'hotel on s'estava. “El meu llibre és com un collar de perles on hi ha aspectes biogràfics de Benjamin, però també del seu pensament, combinats en una trama que es permet alguna petita llicència de ficció –explica l'autor–. La imatge que en dono és més tendra que la que s'ha transmès habitualment. Va ser un home que es va haver d'enfrontar a tota classe de problemes, professionals, sentimentals i polítics, i que va acabar trobant-se en un atzucac vital”.

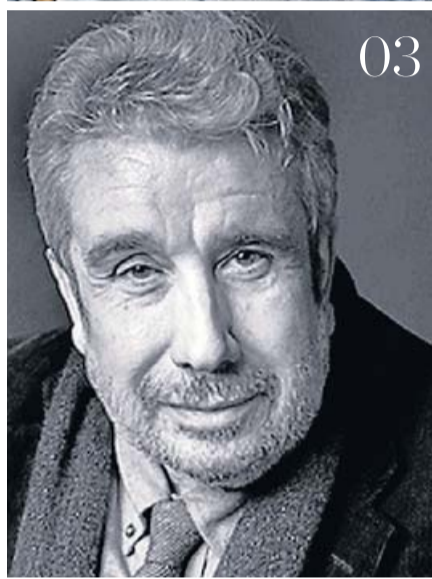
Tot i la diversitat de teories al voltant de la mort de Benjamin –sintetitzades en el documental de David Mauas *Quién mató a Walter Benjamin* (2005)–, Umbert es decanta pel suïcidi: “Era una persona molt poc coneguda i gens perillosa. No tindria gaire sentit que l'haguessin fet matar”. El gest final del filòsof també va inspirar Bashkim Shehu a l'hora d'escriure *Angelus Novus*

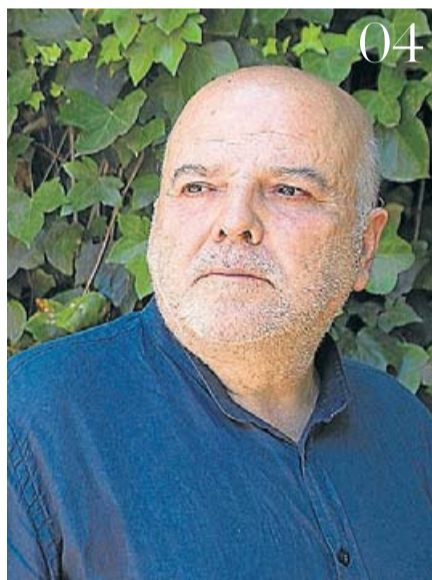
01

02

03

04

01. WALTER BENJAMIN. WIKIPEDIA
 02. BASHKIM SHEHU, AUTOR D'ANGELUS NOVUS'. MANOLO GARCIA
 03. JORDI CARRIÓ. MARIA ESPEUS
 04. LA PRIMERA NOVEL·LA D'ENRIC UMBERT ÉS 'L'ÚLTIM PASSATGE DE WALTER BENJAMIN'. RUTH MARIGOT

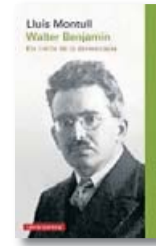
(Siruela). L'escriptor albanès, que viu a Catalunya des del 1997, hi recorda els anys més difícils de la seva vida: a finals del 1981, el seu pare, llavors primer ministre del país, va ser executat pel govern d'Enver Hoxha i ell va anar a parar a la presó, on va passar gairebé una dècada. Allà va coincidir amb un filòsof que es va treure la vida als 29 anys: "Havia llegit Benjamin molt abans d'entrar a la presó, i temps després d'haver-ne sortit vaig saber algunes coses sobre el suïcidi de Benjamin que em van portar a crear un personatge, el Mark, que s'intentava suïcidar entre reixes però no se'n sortia -recorda-. A partir d'aquí traçava alguns paral·lelismes entre la vida dels dos pensadors".

Shehu, un dels autors en llengua albanesa més reconeguts de les últimes dècades -està traduït a una quinzena de llengües-, construeix una novel·la densa, intel·ligent i sinuosa on un alter ego seu reconstrueix la vida del Mark a dins i fora de la presó durant els últims anys de

l'etapa socialista del país. El punt que els uneix és una conversa sobre el famós comentari de Benjamin del quadre de Paul Klee *Angelus Novus*: "Aquelles paraules em van fascinar des que era adolescent -assegura-. Encaixen amb un dels temes importants de la meua novel·la: la història és un monstre que ho destrueix i ho arrasa tot. Al meu país la història va arruïnar la vida de centenars de milers de persones". Vist per Benjamin, l'àngel del quadre mira cap enrere però vola cap al futur, empès per un huracà, "allò que nosaltres anomenem progrés".

La violència amagada del present
 Per a Lluís Montull, autor de *Walter Benjamin. Els límits de la democràcia*, "el filòsof no només descobreix les formes fonamentals de la violència que encara perduren en la democràcia i la societat presents", sinó que també "s'adona de com s'amaga aquesta violència gràcies als que considerem els seus procediments més pacífics: la norma jurídica, el

compromís o la promesa d'una vivència única com a base del nostre capitalisme i que es troba des dels anuncis de la Coca-Cola fins a les fotos dels comptes d'Instagram o els vídeos propagandístics d'Estat Islàmic". També Jordi Carrió connecta a *L'estació de Portbou* (Curbet) l'escenari dels últims moments del filòsof amb el desencís actual: "El pensament de Benjamin és avui imprescindible, com ho és el d'Albert Camus, per entendre que l'Europa d'avui és un continent insolidari que «té gastades totes les mentides». Hem de refer la nostra identitat com a europeus". Carrió, que presenta poemes i proses combinades amb les fotografies de Manel Escusa, apel·la a *Retrotopia* (Arcàdia), l'últim assaig de Zygmunt Bauman (1925-2017), per reivindicar la vigència de Benjamin: "Avui l'àngel de la història ha fet un «viratge en rodó», perquè el seu rostre ja mira del passat cap al futur. I aquesta vegada l'huracà bufa «des de l'infern de l'esdevenidor»". ♦♦

ELS LÍMITS DE LA DEMOCRÀCIA
 LLUÍS MONTULL
 GALÀXIA
 GUTENBERG
 288 PÀG. / 19,90 €

ANGELUS NOVUS
 BASHKIM SHEHU
 SIRUELA
 TRAD. MARIA ROCES GONZÁLEZ
 192 PÀG. / 17,95 €

L'ÚLTIM PASSATGE DE WALTER BENJAMIN
 ENRIC UMBERT
 EDICIONS 62
 176 PÀG. / 17 €

L'ESTACIÓ DE PORTBOU
 JORDI CARRIÓ
 CURBET
 112 PÀG. / 20 €

UNA OBRA COMPLETA EN CURS

Fa quatre anys que Leonard Muntaner va publicar l'excel·lent traducció d'Anna Soler Horta d'un dels millors textos autobiogràfics de Walter Benjamin, *Infància a Berlín cap al 1900*. El 2007 es va poder llegir *Tesis sobre la filosofia de la història* (ACR Constantí Llobart) i una mica abans l'antologia d'*Assaigs de literatura contemporània* (Columna, 2001). Ningú ha apostat sistemàticament per Benjamin, però se n'han traduït una petita mostra de llibres representatius, com ara *L'obra d'art a l'època de la seva reproductibilitat tècnica* (Edicions 62, 1983), *Art i literatura* (Eumo, 1984), i també un altre text autobiogràfic, *Diari de Moscou* (Edicions 62, 1987).

En castellà, el camí ha sigut un altre. Des del 2006, l'editorial madrilenya Abada en publica l'obra completa a partir de la versió de Suhrkamp. "Quan vam tirar endavant el nostre projecte el primer que vam contractar va ser l'obra completa de Benjamin -comenta l'editor Fernando Guerrero-. Representa la idea del gran humanista, va ser un pensador interessat per qüestions molt variades: va escriure sobre ètica, política, economia, història, literatura i urbanisme. I ho va fer amb esperit visionari". Dels onze volums previstos ja n'han sortit vuit: Guerrero preveu completar la feina l'any que ve. "És una operació que ens ha donat molt de prestigi però que també ha sigut rendible -comenta-. De cada llibre n'hem venut uns 5.000 exemplars". A més dels volums de l'obra completa, Abada també va publicant els títols per separat, i hi ha llibres, com *Sueños* (2011) o *Escritos políticos* (2012), que inclouen fragments inèdits o que estan estructurats de manera diferent que a l'altre projecte.

